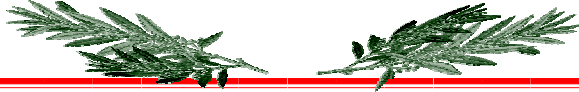

نگاهی به انعکاس حقوق بشر دوستانه در

اعلامیه اسلامی حقوق بشر

به مناسبت روز حقوق بشر اسلامی و کرامت انسانی

مرداد 89

تدوین: امور تحقیق و پژوهش کمیسیون حقوق بشر اسلامی

کارگروه حقوق بشر دوستانه

ایران-تهران (سید خندان - ابتدای سهروردی شمالی - کوچه قرقاول - پلاک 2)

صندوق پستی: 137-13165 و 4698/19395

تلفن: (021)88529744-88529743-88529742

فاکس: (021)88768807

پست الکترونیکی: IHRC@IHRC.IR

سایت: WWW.IHRC.IR

معرفی منابعی برای مطالعه ی بیشتر:

۱. محمد حسن خانی، بررسی تطبیقی مبانی حقوق بشردوستانه در اسلام و مسیحیت، دو فصلنامه دانش سیاسی، شماره 4، پاییز و زمستان 1385.
۲. عوض نگهداری، جنگ غیر نظامیان و حقوق بشر دوستانه در اسلام، ماهنامه معرفت، شماره 118، مهر 1386.
۳. نعمت الله صالحی نجف آبادی، جهاد در اسلام، نشر نی، 1386.
۴. سید مصطفی محقق داماد، حقوق بشردوستانه، رهیافت اسلامی، مرکز نشر علوم اسلامی، 1383.
۵. ابوالقاسم حسینی، جهاد و حقوق بین الملل، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، 1386.
۶. عباسعلی عمید زنجانی، فقه سیاسی، حقوق و قواعد مخاصمات در حوزه جهاد اسلامی و حقوق بین الملل اسلام، نشر امیر کبیر، 1383.
۷. عبدالرضا لطفی، نادر اخگری بناب، محمدرضا فقهی، بررسی تحقیقی حقوق بشردوستانه در منابع اسلامی و اسناد بین المللی: اشخاص مورد حمایت در مخاصمات مسلحانه، نشر هستی نما، 1388.
۸. ناصر قربان نیا، حقوق بشر و حقوق بشردوستانه، انتشارات فرهنگ و اندیشه اسلامی، 1387.
۹. احمد حیدری و صادق فرازی، جهاد و دفاع در اسلام، نشر زمزم هدایت، 1383.

* ارجاعات:

1. ANNEX TO THE GUIDANCE DOCUMENT GENERAL AND SPECIFIC PROTECTION OF WOMEN UNDER INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW; جهت مطالعه اصل سند به سامانه اطلاع رسانی زیر مراجعه نمایید http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/66UH37/File/ihl-women_%20ICRC_002_0840.pdf
3. آیت الله شیخ محمد سند، اصول بنیادین کرامت انسان و مصون داشتن آن، مقالات همایش اسلام و حقوق بشردوستانه بین المللی، آبان 1385، قم.
3. ماده (118) پیمان نامه سوم از پیمان نامه های چهارگانه ی ژنو (1949).
4. ماده (74) پروتکل الحاقی اول به پیمان نامه های چهارگانه ی ژنو (1977). مواد (25) و (26) پیمان نامه چهارم ژنو (1949).
5. The Royal Aal Al-Bayt Institute for Islamic Thought, "Jihad And The Islamic Law of War", (2007). جهت مطالعه اصل اثر به سامانه اطلاع رسانی زیر مراجعه نمایید: <http://www.haqqani.org.es/Contenidos/jihad.pdf>
6. محمد رضا ضیایی بیگدلی، اعلامیه جهانی حقوق بشر و حقوق بشردوستانه، حقوق بشر در جهان معاصر دغدغه ها و دیدگاه های حقوقدانان و فقهای ایرانی، از سری انتشارات کمیسیون حقوق بشر اسلامی، 1388، ص. 449, 445.
7. منبع پیشین، ص. 445.

بسم الله الرحمن الرحيم

همانگونه که می دانید اعلامیه اسلامی حقوق بشر در سال 5 اوت 1990 میلادی مطابق با 15 مرداد سال 1369 شمسی به تصویب وزرای امور خارجه سازمان کنفرانس اسلامی رسید. این اعلامیه مشتمل بر بیست و پنج ماده است که در ذیل ماده ی 3 آن به طور خاص وارد در مقوله حقوق بشر دوستانه شده و در دو بند مجزا به حق حیات در صورت بکارگیری زور و یا منازعات مسلحانه و حفظ محیط زیست و ممنوعیت تخریب تاسیسات و اماکن غیر نظامی تصریح نموده است.

محورهای اصلی بند(1)ماده 3:

- ◊ ممنوعیت کشتار کسانی که در جنگ هیچ مشارکتی نداشته اند مانند زنان، کودکان و سالخوردهگان
- ◊ حقوق مجروحان و بیماران
- ◊ حقوق اسرا
- ◊ احترام به اجساد مردگان
- ◊ پیوند مجدد اعضای خانواده هایی که در اثر جنگ از یکدیگر جدا شده اند.
- ◊ محورهای اصلی بند(2)ماده 3:
- ◊ ممنوعیت تخریب محیط زیست و دام ها
- ◊ ممنوعیت تخریب اماکن و تاسیسات غیر نظامی

* نکاتی در مورد بند(1)

حق حیات کودکان، زنان، سالخوردهگان و تمامی آنان که در جنگ شرکت نداشته اند:

« در صورت بکارگیری زور یا کشمکش های مسلحانه نباید آنانی را که در آن مشارکتی نداشته اند همچون پیرمردان، زنان و کودکان را کشت و...»
ممنوعیت کشتار زنان و کودکان همانطور که در بند یادشده به آن اشاره شده در حقوق بین الملل بشردوستانه موضوعه و عرفی مورد تأکید قرار گرفته است. از حیث اسناد بین المللی از جمله می توان به حمایت از کودکان در ذیل مواد (77) پروتکل الحاقی اول و (24) پیمان نامه چهارم ژنو در رابطه با حمایت از افراد غیر نظامی در زمان جنگ (1949) اشاره نمود.

لازم به ذکر است که در اسناد حقوق بین الملل بشردوستانه، افراد آسیب پذیر و از جمله زنان از دو دسته حمایت های خاص و عام برخوردار گردیده اند¹ که بخشی از این حمایت ها مربوط به امنیت شخصی است که ممنوعیت اقداماتی مانند تجاوز جنسی، شکنجه، به قحطی کشاندن و حمله در شمول آن قرار دارد. قابل توجه است که واژه کشتار بکار رفته در ماده ی (3) اعلامیه اسلامی حقوق بشر ممنوعیت تمامی اقداماتی که به هر نحو منجر به در معرض خطر قرار گرفتن حیات زنان، کودکان و سالخوردهگان می شود، را در بر می گیرد که می تواند شامل ممنوعیت اعمال مجازات های غیر انسانی، آوارگی، منع خوراک، پوشاک و مسکن و... هر آنچه حیات انسانی را تحت تأثیر قرار می دهد، باشد و بدین لحاظ این گروه های آسیب پذیر در برابر هر اقدامی که حیات آنان را با خطر جدی روبرو سازد مورد حمایت قرار خواهند گرفت. - مجروحان و بیماران

در ادامه بند 1 ماده (3) اعلامیه اسلامی حقوق بشر به ضرورت حمایت از تمامی مجروحان و بیماران به عنوان بخش دیگر از گروه های آسیب پذیر اشاره شده است، صرف نظر از آنکه در جنگ شرکت داشته اند یا نداشته اند.

« هر مجروح و بیماری حق مداوا و اسرا از حق خوراک، پناهگاه و پوشاک برخوردار می باشند...»

بر اساس این ماده این گروه از افراد بدون هیچ گونه تبعیضی از هر نوع و اعم از وابستگی و یا عدم وابستگی آنان به طرف متخاصم، می بایست از مساعدتهای درمانی و مداوا بهره مند گردند.

دیگر موارد مورد اشاره در بند(1) ماده 3 مانند احترام به اجساد مردگان و یا منع مثله کردن مقتولین از جمله مواردی است که در شریعت اسلامی همواره مورد تأکید قرار گرفته است. در مورد ممنوعیت مثله کردن کشته شدگان، همه علمای شیعه امامیه اتفاق نظر دارند. از امام جعفر صادق (ع) نقل شده است: «هرگاه پیامبر اکرم (ص) دسته ای از رزمندگان را به طرف دشمن گسیل می داشت به آنان توصیه می کرد، از مثله کردن اجساد کشته شدگان خودداری نمایند»².

علاوه بر نکته یاد شده، در بند مورد بررسی به لزوم مبادله ی اسرا³ و پیوند مجدد اعضای خانواده هایی که در اثر جنگ از یکدیگر جدا شده اند⁴ تصریح شده که هرکدام از این موارد در اسناد ژنو حقوق بین الملل بشر دوستانه نیز ذکر گردیده است.

* نکاتی در مورد بند (2)ماده 3

در بند (2) هر گونه حملات نظامی علیه مکان ها و تاسیسات غیر نظامی صریحاً ممنوع گشته و به ضرورت عدم تخریب محیط زیست اشاره گردیده است:

« قطع هرگونه درختان یا از بین بردن زراعت و یا دام ها یا تخریب ساختمانها و تاسیسات غیر نظامی دشمن به وسیله ی بمباران یا موشک باران و غیره، جایز نمی باشد.»

اشاره به این مهم در این بند از ماده (3) اعلامیه اسلامی حقوق بشر بی تردید اصول تفکیک، تناسب و محدودیت در حمله مسلحانه را به عنوان عناصر شاکله ی حقوق بشردوستانه یادآور می شود. بسیاری از صاحب نظران معتقدند در منابع اسلامی مربوط به مخاصمات مسلحانه و درگیری ها همواره به حقوق محیط زیست و حیوانات توجه کافی و وافیه شده است.⁵

* نتیجه گیری

اعلامیه اسلامی حقوق بشر علی رغم آنکه در زمره اسناد حقوق بشری قرار گرفته است، متضمن برخی از قواعد حقوق بشردوستانه نیز می باشد که این امر تقارب حقوق بشر و حقوق بشردوستانه را در ذهن متفکرین اسلامی معلوم می سازد. امروزه چنین تقاربی میان حقوق بشر و حقوق بشردوستانه بیش از گذشته در حقوق بین الملل نیز مشهود و مطرح می شود.⁶ به عنوان مثال پروفیسور ژان پیکته معتقد است که حقوق بشر و حقوق بین الملل بشردوستانه در سه اصل دارای وجه مشترک می باشند که عبارتند از:

1. اصل مصونیت؛
2. اصل عدم تبعیض؛
3. اصل امنیت.⁷

در اینجا ذکر این نکته ضروری به نظر می رسد که در هر دو بند مورد اشاره در ماده(3) اعلامیه اسلامی حقوق بشر همواره سه اصل مصونیت و امنیت در مورد اشخاص و اماکن غیر نظامی و عدم تبعیض در مورد برخورد با آسیب دیدگان و اسیران لحاظ گردیده است.